

Lublin, 10 grudnia 2012 r.

**Szanowny Pan
Krzysztof Żuk
Prezydent Miasta Lublin**

Stanowisko Rady Kultury Przestrzeni, na temat tekstu pt. **“Informacja dotycząca inwestycji Budowy Placu Teatralnego i wielopoziomowego parkingu podziemnego wraz z infrastrukturą techniczną przed Centrum Spotkań Kultur (obecnie Teatr w budowie)”** przekazanego przewodniczącemu Rady Janowi Kamińskiemu przez panią Marzenę Szczepańską, zastępcą dyrektora Wydziału Inwestycji i Remontów Urzędu Miasta Lublin dn. 22.11.12.

Szanowny Panie Prezydencie!

Ponieważ ww. tekst:

- dotyczy inwestycji kluczowej dla jakości przestrzeni publicznych w Lublinie,
- dotyczy uzgodnień zasad komunikacji między Urzędem Miasta a Radą Kultury Przestrzeni i mieszkańcami Miasta na wspólne tematy,
- dotyczy zasad zarządzania jakością przestrzeni Miasta,
- został bardzo pracowicie i rzetelnie przygotowany,
- jest tekstem anonimowym,

naszym zdaniem zasługuje on na oficjalne stanowisko Rady Kultury Przestrzeni, które niniejszym chcielibyśmy przedstawić.

1. Odpowiedzialność za słowa

Przede wszystkim dziękujemy Autorowi tekstu za wyczerpujące wyjaśnienie procedur i uwarunkowań, które doprowadzą do powstania Placu Teatralnego. Prosimy jednak, aby w przyszłości podobne opracowania były podpisywane nazwiskiem Autora, gdyż ich **anonimowy charakter podważa wiarygodność** przekazywanych treści, potwierdzając tym samym nasze wątpliwości, co do jakości rezultatów opisywanych działań. Wypowiedzi anonimowe nie mieszczą się w standardach komunikacji samorządu z mieszkańcami nt. jakości wielomilionowych publicznych inwestycji.

2. Za niskie brzegowe warunki jakości Placu

Wysoka jakość przestrzeni publicznej zależy od zastosowania określonych rozwiązań. Dlatego, aby osiągnąć taką jakość, trzeba te rozwiązania wyraźnie określić w Programie Funkcjonalno-Użytkowym będącym podstawą do projektu. Tymczasem wskazania PFU dla Placu są tak ogólne, że **ich efektem może być plac niskiej jakości**. PFU nie powinno dopuszczać takiej możliwości, jeżeli dokument ten miałby zabezpieczać wysoką jakość Placu. Ponieważ jednak taką możliwość dopuszcza, to jakości Placu nie zabezpiecza.

Taka przestrzeń publiczna jak Plac Teatralny **powinna mieć jasno określone brzegowe warunki jakościowe**, które wyraźnie zdefiniowałyby minimalne parametry inwestycji jako przestrzeni publicznej wysokiej jakości. Naszym zdaniem takie "wskaźniki sukcesu" jakościowego zawarte w PFU Placu Teatralnego są za niskie. Ani otrzymane ww. oświadczenie, ani inne informacje z Urzędu Miasta nie rozwiały naszych obaw. W tej sytuacji określenie, że "sposób sporządzania PFU, pozostawiają przyszłemu projektantowi dużą swobodę w zakresie decyzji, co do szczegółowych rozwiązań projektowych" może oznaczać, że istnieje znaczne prawdopodobieństwo, że ta swoboda po prostu nie będzie wykorzystana w praktyce.

3. Przykład:- sposób opisu nawierzchni w PFU Placu

Oto ilustracja, w jaki sposób nieprecyzyjne zapisy PFU Placu Teatralnego mogą przełożyć się na jego obniżoną jakość. W punkcie "2.1.2. Architektura i wykończenia" PFU jest napisane: "Nawierzchnia placu powinna być wykonana z materiałów o dużej twardości i estetyce z naturalnych kamieni", a w punkcie "2.1.6. Zagospodarowanie terenu" że: "Rodzaj nawierzchni [...] powinny być dostosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, zapewniając osobom niepełnosprawnym dogodny komfort użytkowania." Oba warunki oznaczają w praktyce, że ww. "naturalne kamienie" będą: gładkie, odporne na klawiszowanie a ich pokrycie będzie wolne od szczelin. Łatwo zauważyć, że takie warunki spełnia jedynie płyta z naturalnego kamienia, ale ponieważ ona w warunkach PFU nie występuje, punktem odniesienia dla "dogodnego komfortu użytkowania" nawierzchni przez osoby niepełnosprawne stają się automatycznie wszystkie nawierzchnie już istniejące w Lublinie, bo ich jakość nie podlega obecnie systemowej weryfikacji, choć są one nierówne i niewygodne (np. na Starym Mieście). W ten sposób **brak wyraźnie określonego warunku brzegowego prowadzi do zastosowania rozwiązania paradoksalnie niezgodnego z założeniami**.

Sformułowania Autora, które bez doprecyzowania mogą być zinterpretowane w projekcie z podobnym skutkiem [pokręślenia - RKP]:

- "Plac powinien stanowić przestrzeń publiczną, zintegrowaną pod względem przestrzennym i funkcjonalnym" - Nie jest wyjaśnione, co zadecyduje o istnieniu bądź nieistnieniu tej integracji.
- "zgodnie z postanowieniami PFU priorytetowym celem budowy Placu [...] jest stworzenie reprezentacyjnej i wielofunkcyjnej przestrzeni publicznej z atrakcyjną architekturą o wysokiej jakości rozwiązań na wszystkich poziomach realizacji" - Nie jest wyjaśnione, co ma w projekcie zadecydować o spełnieniu tych warunków. Czy nawierzchnia brukowa placu jest wielofunkcyjna, choć nie da się po nią jeździć na rolkach?
- "w odniesieniu do płyty placu, nakazuje, iż ma być ona zróżnicowana fakturalnie o wysokiej jakości rozwiązań plastycznych i wysokiej jakości wykonania" - Nie zostało wyjaśnione jak zweryfikowana zostanie ta jakość.
- "Zgodnie z założeniami PFU, nawierzchnia placu powinna być wykonana z materiałów [...] o wysokich walorach estetycznych i użytkowych, które powinny zapewnić standard odpowiadający specyfice obiektu użyteczności publicznej najwyższej klasy." - Z powyższego stwierdzenia wynika, że skoro Ratusz jest obiektem użyteczności publicznej najwyższej klasy (bo przecież nikt tego nie kwestionuje), to znaczy, że betonowa, kostkowo-płytowa i nierówna nawierzchnia przed nim spełnia normy PFU Placu Teatralnego.

4. Wnioski formalne Rady Kultury Przestrzeni na podstawie analizy PFU Placu Teatralnego:

- **Rewizja sposobu formułowania warunków jakościowych w dokumentach mających wpływ na projekty wykonawcze** (specyfikacje istotnych warunków zamówień, programy funkcjonalno-użytkowe, plany zagospodarowania przestrzennego itp.). Wnoskujemy o stosowanie w takich zapisach sformułowań, które będą jasno wyznaczały brzegowe oczekiwania jakościowe określone w odniesieniu do wzorcowych rozwiązań europejskich.
- **Zachowanie sceny jako obiektu rzeźbiarskiego.** Ponieważ, jak pisze Autor, dopuszcza się "możliwość powstania formy rzeźbiarskiej, czy plastycznej, która w powiązaniu z tłem w postaci zieleni skweru stanowiłaby optyczne zamknięcie osi widokowej ww. ulic" **wnosimy, aby tym obiektem była obrotowa scena jako relikw dziedzictwa kultury technicznej** związanej z Teatrem w Budowie. Tym bardziej, że "jeśli chodzi o kawiarnię, to nie ma przeszkód by w przyszłości zbudować ją w obrębie Placu Teatralnego", więc istnieje możliwość realizacji koncepcji kawiarni wraz ze sceną w przyszłości. Metalowy szkielet sceny można obsadzić pnączem, by zamieniła się w **intrygującą zieloną rzeźbę**.

5. Pogłębiona analiza zapisów PFU Placu Teatralnego i zewnętrznych uwarunkowań jakościowych – zjawisko "kryzy jakościowej"

W celu lepszej specyfikacji parametrów jakościowych przyszłych inwestycji w Lublinie, do dyskusji na ten temat **chcielibyśmy wprowadzić pojęcie „kryzy jakościowej”**. Chodzi w tej metaforze o kryzę jako „dysk z otworem w środku stosowany do dławienia przepływu w przewodzie”. Naszym zdaniem połączenie nieprecyzyjnych zapisów PFU i zewnętrznych ograniczeń realizacyjnych prowadzi do podobnego zjawiska w „przepływie” norm jakościowych w procedurach decyzyjnych. W praktyce sprowadza się to do zawężenia widełek jakościowych mimo teoretycznie szerokich możliwości jakie dają one w dokumentach.

Uwarunkowania PFU definiują "przestrzeń fazową" projektu, czyli zbiór wszystkich możliwych rozwiązań, jak dany może wyglądać w rzeczywistości. O efektywnej jakości tego **zbioru decyduje rozwiązanie o najniższej jakości możliwej do realizacji**, tak jak w wyścigu drużynowym liczy się czas ostatniego zawodnika. Jeśli dodatkowo ten zawodnik jest niedysponowany, to przegra cała drużyna mimo posiadania najlepszych sprinterów. Na analogicznej zasadzie nawet największy potencjał „przestrzeni fazowej” projektu nie zostanie wykorzystany, jeśli niskie warunki brzegowe spotkają się z niskimi możliwościami realizacyjnymi. Dlatego też poziom tych pierwszych musi być pod ścisłą kontrolą, tym bardziej jeśli „kondycja” realizacyjna projektu jest słaba.

Prawdopodobieństwo, że niskie warunki brzegowe nie zadecydują o jakości projektu jest niewielkie tylko wtedy, kiedy projektant koncepcji (podkreślamy – nie chodzi o projekt wykonawczy lecz koncepcję do projektu wykonawczego) jest wysokiej klasy i ma do dyspozycji wystarczające zasoby czasu i środków inwestora. W przeciwnym wypadku, jakość projektu będzie wyznaczona warunkami brzegowymi. Z tym właśnie przypadkiem mamy do czynienia, ponieważ projektantem koncepcji jest firma budowlana, a środków i czasu brakuje. Zadecydują więc warunki brzegowe. A ponieważ są one niskie, **prawdopodobieństwo że Plac będzie miernej jakości jest duże**.

Cytaty potwierdzające tezę o istnieniu “kryzy jakościowej” w PFU Placu Teatralnego:

- “Mając na uwadze wskazane aspekty, Gmina Lublin podjęła decyzję o realizacji budowy Placu Teatralnego [...] w zakresie niezbędnym [a więc minimalnym – przyp. RKP] dla potrzeb realizacji inwestycji Urzędu Marszałkowskiego”
- “Z uwagi na krótki termin i konieczność procedowania wyboru jednego Wykonawcy robót dla całego przedsięwzięcia [...] Gmina Lublin [...] podjęła decyzję o realizacji zakresu przedsięwzięcia dotyczącego Placu Teatralnego w formule zaprojektuj i wybuduj i tym samym musiała zrezygnować z koncepcji opracowanej przez Pana Bolesława Stelmacha jako nieodpowiadającej możliwościom i wymaganiom okrojonego zamierzenia inwestycyjnego.”
- Kryza jakościowa wynikająca z trudnych realiów realizacyjnych projektu w praktyce wyklucza możliwość wykorzystania zapisów PFU wyznaczających wyższe jakościowo obszary “przestrzeni fazowej” projektu Placu. Innymi słowy – z uwagi na realia – podkreślone poniżej “miękkie”, opcjonalne sformułowania, będące dla Autora gwarancją jakości rezultatu, **można w praktyce uznać za martwe**:
- “wszystkie uzyskane zalecenia [...] mogą stanowić podstawę do szerokiego wachlarza możliwości zagospodarowania Placu Teatralnego nie ograniczają w twórczej działalności projektanta”
- “Zgodnie z nimi PFU sugeruje rozważenie wykonania w obrębie placu zamknięcia osi widokowej z kierunku ulicy Krakowskie Przedmieście akcentem przestrzennym np. wertykalną formą rzeźbiarską”
- “Program funkcjonalno-użytkowy nie zawiera zakazów w tym zakresie. Nie ma też w nim zakazów realizacji założenia, że plac razem z gmachem Centrum Spotkań Kultur ma stanowić całość i symbolizować spotkanie trzech kultur: ery druku, kultury cyfrowej i kultury natury (stąd ogrody na dachu).”
- “Preferowane są tu materiały z kamienia naturalnego o dużej twardości.”

6. Przyczyny publicznych obaw o jakość

Chcielibyśmy zaproponować wyjaśnienie nt. możliwych przyczyn obaw zwykłych mieszkańców (którzy nie przeczytali ponad 200 stron PFU), że projektowany Plac nie będzie przestrzenią publiczną najwyższej jakości, mimo że zdaniem Autora “Nie ma najmniejszej wątpliwości, że miasto jest zainteresowane uzyskaniem przestrzeni publicznej o najwyższym standardzie”. Obawy te mogą się brać z faktu, że od kilkunastu lat Urząd Miasta **nie stworzył w Lublinie żadnej nowej przestrzeni publicznej wysokiej jakości**, nie licząc remontu chodników, ani też nie istnieje żaden program działań na rzecz tworzenia takich przestrzeni, a każda nowa przestrzeń dla pieszych jest wykonywana z bruku. Z naszych obserwacji wynika, że mieszkańcy z dużą troską obserwowali niepowodzenia przy opracowaniu nowego oblicza pl. Litewskiego. Wiele osób odnosi też wrażenie, że głównym priorytetem procedur projektowych w Lublinie jest krótki czas realizacji i niska cena a nie wysoka jakość. Podobnie, jakość debaty publicznej nt. przestrzeni publicznych pozostawia wiele do życzenia.

Jedną z wad istniejącego systemu komunikacji Urzędu Miasta z mieszkańcami nt. nowych inwestycji – na którą zwrócił uwagę jeden z rozmówców “Gazety Lublin” – jest przedstawianie mieszkańcom wyidealizowanych wizualizacji różnych inwestycji, które **budzą nadzieję na piękniejsze miasto, choć nie będą zrealizowane** w podanym kształcie. Realnych projektów albo nie pokazuje się wcale, albo wtedy, kiedy już jest za późno na ewentualne poprawki. Podstawą dla mieszkańców do budowania wizji przyszłości jest najczęściej koncepcja, którą Autor opisuje jako wstępne opracowanie, które “nie może być uznane za dokumentację wiążącą inwestora, ale jedynie jako podstawa do dokonania analiz”.

W tej sytuacji trudno się dziwić, że istnieją obawy, **czy werbalne zapewnienia o wysokiej jakości Placu znajdą pokrycie w rzeczywistości**. Potwierdza je zakończenie omawianego tu tekstu, którego Autor zapewnia, że jakość Placu wyniknie z zadowalającego Programu Funkcjonalno-Użytkowego, ale także “z analiz i opracowań wykonanych dotychczas przez urzędników, uwzględniających w założeniach inwestycyjnych nie tylko wielkie plany i świetlane wizje, ale także możliwości finansowe realizacji, a następnie koszty utrzymania wykonanych obiektów, które niestety często nakazują wrócić na ziemię i mierzyć siły na zamiary, oraz uwzględnić obowiązek racjonalnego wydatkowania środków publicznych.” Obawiamy się, że to co w Europie uważa się za “wysoką jakość” w Lublinie może być traktowane jako “wielkie plany i świetlane wizje”, które są nierealistyczne, niemniej stanowią podstawę publicznej informacji o zmianach przestrzennych. Szukamy potwierdzenia w faktach, że w przypadku Placu przez Centrum Spotkań Kultur będzie inaczej.

7. Krytyka demokratycznie uprawniona

Przeanalizowaliśmy krytyczne wypowiedzi prasowe nt. Placu i nie znaleźliśmy w nich żadnych uchybień. Ich autorzy poruszali się w ramach zasad państwa demokratycznego, w którym **każdy obywatel ma prawo do krytyki władz**, zgodnie z posiadaną wiedzą na interesujący go temat. Uzależnianie prawa do zabierania głosu przez mieszkańca od uzyskania pełniej informacji na dany temat byłoby równoznaczne z ograniczaniem wolności słowa, bowiem umożliwiłoby sterowanie tą wolnością poprzez ograniczanie dostępu do informacji. Zatem traktowanie prasowych głosów krytycznych przez Autora w kategoriach urazy i krzywdzenia “włodarzy miasta” jest nieuprawnione. Stanowi jednak przypadek warty skomentowania w celu wyciągnięcia konstruktywnych wniosków na przyszłość, co do rozwoju naszej demokracji lokalnej.

8. Potrzeba publicznej informacji o zmianach przestrzennych

Zarzut krzywdzącej władze samorządowej krytyki w prasie byłby uzasadniony jedynie przy założeniu zaniedbania lub złej woli ze strony krytykujących, czyli upowszechniania informacji bez ich uprzedniego sprawdzenia, mimo posiadania takiej możliwości, lub też celem umyślnego wprowadzenia w błąd opinii publicznej. **Takie postępowanie nie miało miejsca**. Zanim pojawiły się artykuły prasowe nt. ww inwestycji, jako Rada Kultury Przestrzeni bezskutecznie próbowaliśmy przez miesiąc spotkać się z Prezydentem Krzysztofem Żukiem, Prezydentem Stanisławem Kalinowskim lub Prezydent Katarzyną Mieczkowską-Czerniak. Nasze prośby nie zostały też przekazane odpowiednim pracownikom Urzędu Miasta.

W tej sytuacji, “z uwagi na krótki termin” inwestycji, jak Autor sam zauważa, istotną rolę odegrały inne dostępne źródła informacji. Odpowiedź na wątpliwość Autora “skąd wiedza, że nie będzie nawierzchni placu z materiałów wysokiej jakości, a na niej kurhanów przysłaniających wentylatory wychodzące z parkingu podziemnego z literami trzech alfabetów: cyrylicy, hebrajskiego i łacińskiego” jest zawarta w samym artykule “Urzednicy wyręczą architekta” (“Gazeta Lublin”, 30.10.12), gdzie Bolesław Stelmach mówi wyraźnie “Z rozmowy z wykonawcą wiem...”. **Autorzy wypowiedzi prasowych kierowali się więc najlepszą wiedzą**, którą udało im się zdobyć dostępnymi metodami w krótkim czasie. Była to wiedza co prawda ustna, ale przekazana przez konkretną osobę, więc i tak mająca dużo wyższy status niż omawiana tu anonimowa “Informacja dotycząca inwestycji”.

9. Milczenie Urzędu Miasta

Niepokoje i troski co do przyszłości Placu wyrażane zarówno przez mieszkańców jak i ekspertów zostały bardzo jasno sprecyzowane aż w pięciu tekstach prasowych. Jeśli zdaniem Autora wynikają one z niedoinformowania, ubolewamy, że **Urząd Miasta nie skorzystał z możliwości publicznego uzupełnienia brakujących informacji** na dogodnych dla siebie warunkach, których ustrój demokratyczny dostarcza w obfitości. Omawiany tu anonimowy tekst jest jedyną komunikacyjną reakcją Urzędu Miasta na zaistniałą sytuację i nie może być uznany za reakcję adekwatną do zgłaszanych publicznie wątpliwości.

10. Rekomendacje Rady Kultury Przestrzeni dla przyszłej komunikacji Urzędu Miasta z mieszkańcami

- **Mieszkańcy chcieliby mieć pewność, jak będzie wyglądało ich miasto w przyszłości** i mają prawo oczekiwać takich informacji od Urzędu Miasta. Dlatego też wnosimy o dołożenie starań, aby wszelkim inwestycjom towarzyszyło publikowanie ich docelowych wizualizacji z poziomu pieszego ze szczególnym uwzględnieniem widoków decydujących dla oceny wynikowego krajobrazu. Takie publikacje mogą, ale nie muszą być związane z konsultacjami, chodzi tylko o prawo do informacji publicznej o planowanych zmianach w otoczeniu.
- **Konsultacje społeczne muszą mieć jasno określone zasady** a przede wszystkim: przedmiot (jakim zakresem opinii jest zainteresowany inwestor, czyli jakie zmiany są możliwe w projekcie), termin, sposób podsumowania efektów (np. wizualizacja z opisem po wprowadzonych zmianach). Stwierdzenie "Przewidujemy [...] możliwość przeprowadzenia konsultacji społecznych poprzez zamieszczenie proponowanej koncepcji na stronach internetowych" itd. dotyczy warunku koniecznego ale niewystarczającego do "przeprowadzenia konsultacji". Powyższe zasady wynikają z normalnych reguł dialogu i aktu komunikacji w których kluczową rolę odgrywa m.in. przyjęcie jasnych dla obu stron reguł wymiany informacji, zrozumiałość komunikatu dla adresata (wg zasady dogodności) i przekazywanie mu informacji zwrotnej. Zarządzanie komunikacją wg tych zasad **będzie stopniowo budowało wzajemne zaufanie** między Urzędem Miasta i mieszkańcami.
- **Jakość przestrzeni publicznych nie musi być droga**, natomiast niewielka oszczędność środków na kształtowaniu przestrzeni publicznej może być bardzo nieopłacalna. Nawet jeśli dobry projekt Placu Teatralnego będzie nieco droższy od złego, to koszt ten jest ułamkiem całej inwestycji, a różnica w rezultatach ogromna. Każdy plac jest używany (choćby jako widok) częściej i przez więcej osób niż otaczające go budynki. Brzydki plac może być przedmiotem kpin i źle świadczyć o ogólnym poziomie miasta. **Rozwiązania dobrej jakości mogą być nawet tańsze od rozwiązań złej jakości**. Ma to znaczenie szczególnie w kontekście właściwego rozpoznania potrzeb użytkowników. Np. właściwie umiejscowiona ławka kosztuje tyle samo, co źle ustawiona, ale ta źle ustawiona może być zupełnie nie używana i zniszczona. Wydane na nią pieniądze po prostu się zmarnują.
- **Dialog z mieszkańcami nt. ich otoczenia jest nie do uniknięcia**. Mieszkańcy mają potrzebę być informowanymi o planowanych zmianach ich otoczenia i chcą mieć możliwość negocjacji korygowania tych zmian, jeśli wydają się im niepożądane. Nieformalne kształcenie ustawiczne społeczeństwa, wsparte wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej i rozwojem nowych mediów,

jest faktem i powoduje, że mieszkańcy są coraz bardziej świadomi swoich wyższych potrzeb dotyczących ich środowiska życia oraz najwyższych światowych standardów jego kształtowania. Dlatego zasięganie ich opinii w tych sprawach **może pomagać w lepszym spełnianiu zadań publicznych przez samorząd**.. Oddolne, spontaniczne zgłaszanie krytycznych opinii przez mieszkańców jest naturalne i należy je uznawać jako głos merytorycznie równie wartościowy, co opinie pochodzące z formalnych konsultacji. Marginalizowanie takich głosów w systemie demokratycznym jest przeciwnie skuteczne. Dialog z mieszkańcami nie musi odbywać się indywidualnie z każdym, lecz może mieć także formę konsultacji z nieformalnymi ciałami reprezentującymi dobro publiczne takimi jak Forum czy Rada Kultury Przestrzeni.

Opracował:
Marcin Skrzypek

Z poważaniem

Jan Kamiński
Przewodniczący RKP

W załączeniu:

“Informacja dotycząca inwestycji Budowy Placu Teatralnego i wielopoziomowego parkingu podziemnego wraz z infrastrukturą techniczną przed Centrum Spotkań Kultur (obecnie Teatr w budowie)” z dn. 22.11.2012.

Do wiadomości otrzymują:

Pan Krzysztof Hetman – Marszałek Województwa Lubelskiego, marszalek@lubelskie.pl

Pan Stanisław Kalinowski – Zastępca Prezydenta Miasta Lublin d.s. Inwestycji i Rozwoju –
stanislaw.kalinowski@lublin.eu

Pan Tadeusz Dziuba – Dyrektor Wydziału Inwestycji Urzędu Miasta Lublin – inwestycje@lublin.eu

Budimex SA – info@budimex.pl

Gazeta Wyborcza w Lublinie – redakcja@lublin.agora.pl